

POWIAT
PUŁAWSKI

PIĘKNO TEJ ZIEMI

LEGENDA

- Gmina miejska
- Gmina miejsko-wiejska
- Gmina wiejska
- Granica powiatu
- Granice gmin
- Granice sołectw
- Rzeka
- Główne drogi

Starostwo Powiatowe w Puławach
 Al. Królewska 19, 24-100 Puławy
 tel. (81) 886-11-00, fax (81) 886-11-79
 e-mail: starostwo@pulawy.powiat.pl
 www.pulawy.powiat.pl

Powiat Puławski

Ziemia Puławska to jeden z najciekawszych regionów Polski. Łączy ona w sobie niepowtarzalne walory krajoznawczo-przyrodnicze oraz bogatą historię z nowoczesnością. Powiat puławski to nie tylko trójkąt turystyczny „Puławy-Kazimierz-Nałęczów”, ale także Zakłady Azotowe „Puławy” S.A. oraz 5 instytutów naukowych. To także znaczące miejsce na kulturalnej mapie Polski.

Powiat puławski jest jednym z większych powiatów województwa lubelskiego. W jego skład wchodzi 11 gmin, w tym jedna miejska (miasto Puławy), dwie miejsko-wiejskie (Kazimierz Dolny i Nałęczów) oraz 8 wiejskich (Baranów, Janowiec, Końskowola, Kurów, Markuszów, Puławy, Wąwolnica, Żyrzyn).

O wyjątkowych walorach turystycznych powiatu puławskiego decyduje ukształtowanie jego powierzchni oraz bogata historia. Ziemię Puławską tworzy bowiem malowniczy Płaskowyż Nałęczowski, unikatowy w ska-

Puławy County

Puławy land is one of the most beautiful regions in Poland. It brings together unrepeatable tourist- natural qualities and rich history with modernity. Puławy County is not only a tourist triangle “Puławy - Kazimierz – Nałęczów” but also Nitrogen Plants “Puławy” S.A. and 5 scientific institutes. It is also a significant place in the Polish cultural map.

Puławski County is one of the largest districts of the Lublin province. There are 11 municipalities including an urban (city of Puławy), 2 urban – rural (Kazimierz Dolny and Nałęczów) and 8 rural (Janowiec, Baranów, Końskowola, Kurów, Markuszów, Puławy, Wąwolnica, Żyrzyn).

Relief and rich history determines about exceptional tourist values of Puławy district. This region is created by picturesque Nałęczowski Plateau, Małopolski Vistula turning, unique in Europe, proglacial Wieprz

li Europy Małopolski Przełom Wisły oraz słynący z bogactwa roślin i zwierząt teren Pradoliny Wieprza. Najciekawsze pod względem przyrodniczym tereny wchodzi w skład Kazimierskiego Parku Krajobrazowego, który zajmuje blisko 1/3 obszaru powiatu.

Na terenie powiatu nie brakuje również miejsc wartych odwiedzenia. Puławy to dawna siedziba książąt Czartoryskich, po których pozostał tu zespół pałacowo-parkowy z licznymi zabytkami (Pałac Czartoryskich, Świątynia Sybilli, Dom Gotycki). Kazimierz Dolny to perła polskiego renesansu. Malowniczy rynek z pięknymi kamieniczkami, klasztor i kościół farny, urokliwe uliczki miasteczka oraz przepiękny widok na Wisłę urzekły niejednego turystę, których co roku przybywa tu ponad 2 mln. Położony po drugiej stronie Wisły Janowiec może poszczycić się dobrze zachowanymi ru-

valley famous for the richness of plants and animals. The most interesting in terms of natural areas are included in the Kazimierski National Park which covers about 1/3 county area.

Within the district there is no shortage of places well worth visiting. Puławy is the former seat of the Czartoryski Dukes, who left palace-park complex including many monuments of art (Czartoryski Palace, Sybilla's Temple, Gothic House). Kazimierz Dolny is a pearl of Polish Renaissance. The picturesque market with beautiful tenement houses, monastery and parish church, enchanting town's streets and the most beautiful view on The Vistula River charmed many tourists, who come here annually in the approximate number of 2 millions. Janowiec situated on the other bank of The Vistula River boasts

inami jednego z największych zamków obronnych w Polsce. Z kolei do znanego uzdrowiska w Nałęczowie przyciąga zdrowy mikroklimat, bogactwo wód leczniczych oraz malownicze szlaki spacerowe, po których niegdyś wędrawali Bolesław Prus i Stefan Żeromski.

Dzięki nieskażonemu w dużej mierze środowisku naturalnemu w gospodarce powiatu ważną rolę odgrywa rolnictwo. Użytki rolne stanowią ponad 60% powierzchni powiatu. Do głównych upraw zalicza się pszenicę, żyto, ziemniaki, buraki cukrowe, warzywa i owoce, chmiel, tytoń. Na terenie powiatu położone jest „zagłębie różane”- gmina Końskowola słynie z uprawy krzewów różanych. Jest ona znaczącym ośrodkiem produkcji szkółkarskiej. Na terenie powiatu rozwija się także sieć gospodarstw agroturystycznych, m.in. w okolicach Kazimierza Dolnego, Wąwolnicy i Janowca.

well - preserved ruins of one of the greatest defensive castles in Poland. What's more healthy climate, abundance of healing waters and picturesque hiking routes, visited once by Bolesław Prus and Stefan Żeromski, attract to Nałęczów.

Thanks to unspoilt natural environment farming plays important role in the district economy.

Arable land constitutes 60 % of the district area. The main crops include wheat, rye, potatoes, sugar beets, vegetables and fruits, hops and tobacco. "Rosefield" is also situated here - Końskowola commune is famous for rose bushes. It is a rose-nursery centre. Agro-tourist farming is developing in the region e.g. near Kazimierz Dolny, Wąwolnica or Janowiec.

Panorama Wisły. Widok z baszty w Kazimierzu Dolnym

Powiat puławski ma też drugie, nowoczesne oblicze, które tworzą przemysł i nauka. O znaczeniu Ziemi Puławskiej na gospodarczej mapie Polski decydują przede wszystkim Zakłady Azotowe „Puławy” S.A. Firma jest największym przedsiębiorstwem branży nawozowo-chemicznej w Polsce i liczącym się dostawcą na rynkach światowych. Jest także największym pracodawcą Lubelszczyzny. Zakłady stale unowocześniają swoją ofertę, a poprzez proekologiczne inwestycje dbają o to, aby przyroda okolic Puław mogła powrócić do swego pierwotnego stanu. Firmami o znaczeniu ponadlokalnym są również: Mostostal Puławy S.A., Prefabet Puławy sp. z o.o. oraz Biowet Puławy sp. z o.o. Na firmy, chcące zainvestować w Puławach, czekają gotowe tereny inwestycyjne w ramach Puławskiego Parku Przemysłowego oraz podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej Starachowice.

Puławy są także siedzibą 5 instytutów naukowych, pracujących przede wszystkim na potrzeby rolnictwa. Wśród nich jest Państwowy Instytut Weterynaryjny, którego laboratorium, zmodernizowane i rozbudowane z funduszy unijnych, należy do najnowocześniejszych w Europie oraz Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa. Na terenie powiatu mają swoje siedziby wyższe uczelnie: Puławska Szkoła Wyższa, Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Puławach, Kolegium Sztuk Pięknych UMCS w Kazimierzu Dolnym.

Puławy stanowią też ważny węzeł komunikacyjny. Przez teren powiatu przebiegają m.in. drogi krajowe nr 12 (Radom-Lublin) i 17 (Warszawa-Hrebenne) oraz drogi wojewódzkie 801 (Puławy-Warszawa) i 824 (Puławy-Annopol). W 2008 r. została oddana do użytku nowa przeprawa mostowa przez Wisłę, stanowiąca pierwszy etap obwodnicy Puław. Przez powiat prowadzi również linia kolejowa łącząca Lublin z Warszawą i Radomiem.

Powiat puławski ma także wiele do zaoferowania pod względem kulturalnym. Kazimierz Dolny to obfitujące w galerie miasteczko malarzy oraz siedziba artystycznej bohemy.

There is also the second, modern side of Puławy County, presented by industry and education. Nitrogen Plant “Puławy” S.A. decide about the importance of Puławy Region on the industrial map of Poland. The firm is the biggest producer of chemical fertilizer’s branch in Poland and important supplier to world markets. It is also the largest employer in Lubelszczyzna province. The firm constantly modernizes its offer, and through the green investment actions, they ensure that the natural surroundings of puławy was able to return to its original state. Other firms of greater importance are: Mostostal Puławy S.A., Prefabet Puławy sp. z o.o. and Biowet Puławy sp.z o.o. For a company wishing to invest in Puławy ready investing areas are waiting in Puławski Industrial Park, or sub-zone of Special Economic Zone Starachowice.

Puławy is also the seat of 5 scientific institutes, working mainly for farming purposes. Among them is the National Veterinary Institute, which laboratory upgraded with EU funds is now one of the most modern in Europe. There are also Institute of Crops, Fertilizing and Soil. On the terrain there are some academies: Puławska Szkoła Wyższa (Puławy Academy), Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Puławach (Foreign Languages Teacher’s Training College), Kolegium Sztuk Pięknych w Kazimierzu Dolnym (College of Arts).

Puławy is also an important communication junction. Domestic roads nr 12 (Radom - Lublin) and 17 (Warszawa - Hrebenne) and province roads 801 (Puławy – Warszawa) and 824 (Puławy - Annopol) are here. In 2008 the new bridge over The Vistula river was completed, which is a part of the first stage of Puławy ringroad. A railroad operates here linking Lublin with Warsaw and Radom.

Puławy Region has a lot to offer in terms of culture. Kazimierz Dolny it is a town full of galleries and painters’ artistic bohemian headquarters. Annually Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych (National Festival of Folk Singers and Bands), Film Festival Two Banks, and in Puławy International Jazz

Co roku odbywa się tu Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych, Festiwal Filmowy „Dwa Brzegi”, zaś w Puławach mają miejsce Międzynarodowe Warsztaty Jazzowe oraz Ogólnopolskie Spotkania Lalkarzy. W stolicy powiatu, za sprawą Puławskiego Ośrodka Kultury „Dom Chemika”, kwitnie amatorski ruch artystyczny, a na terenie powiatu nie brakuje twórców ludowych. Powiat jest również widoczny na sportowej mapie Polski, przede wszystkim za sprawą występującego w ekstraklasie piłkarzy ręcznych klubu „Azoty Puławy”. Prężnie rozwija się również sport młodzieżowy. W kalendarzu imprez sportowych ważne miejsce zajmują rozgrywane w Puławach: „Ogólnopolskie Biegi o Błękitną Wstęgę Wisły” i „Biegi Niepodległości” oraz Bieg Sylwestrowy „Nałęczów- Sao Paulo”.

*Zapraszamy na gościnną
Ziemię Puławską.*

Meetings and Polish Puppet-Show Operators Meetings take place. In capital of the district, thanks to Puławy Cultural Centre” Dom Chemika” amateur’s artistic movement is developing, and there are many folk artists in the region.

Powiat is also recognizable on a sport’s map of Poland, primarily because of inherent in the Handball Extra League players of “Azoty Puławy”. Youth sport movement also develops enterprisingly. In a sports events calendar there are races held in Puławy “Polish Blue Vistula’s Ribbon Race”, “Independence Race” and New Year’s Eve Race “Nałęczów - Sao Paulo”.

*Welcome to the hospitable
Puławy Region.*

Świątynia Sybilli od strony łachy wiślanej

Pałac Marynki

Miasto Puławy

Ziemia Puławska to urokliwy zakątek Lubelszczyzny, położony na granicy trzech krain geograficznych – Niziny Mazowieckiej, Małopolskiego Przełomu Wisły i Wyżyny Lubelskiej. Jest to okolica niezwykle zróżnicowana pod względem formy ukształtowania terenu – wzniesienia, skarpy i pagórki sąsiadują tu z rozległymi polami i wąwozami lessowymi. Malownicza dolina środkowej Wisły, rozległe lasy i łąki pełne ciekawych roślin sprzyjają rodzinnym spacerom, wycieczkom rowerowym i krajoznawczym wyprawom. Zwłaszcza, że na terenie miasta i okolic wytyczonych jest wiele ciekawych ścieżek rowerowych i spacerowych, z których zwiedzający mogą wybrać tę o odpowiadającym im stopniu trudności.

Dzięki korzystnemu położeniu, ukształtowaniu terenu oraz bogatemu zapleczu kulturalnemu okolica Puław jest więc bardzo atrakcyjnym turystycznie miejscem. Dlatego też miasto to wchodzi, wraz z Janowcem i Kazimierzem Dolnym, w skład tak zwanego „Trójkąta turystycznego”.

Niegdyś w okolicy Puław dominowały zbiorowiska leśne typu grądów i dębów. Rozwój rolnictwa doprowadził do niemal całkowitego przekształcenia systemu leśnego okolic Puław. Po dawnej szacie leśnej zachował się między innymi Rezerwat „Łęg na Kępie”, który został opisany przy omawianiu wartości przyrodniczych Gminy Puławy.

W parku, zrekonstruowanym przez ogrodników i architektów księżnej Izabeli Czartoryskiej utworzono tzw. ogród naturalny w stylu angielskim, odzwierciedlający dzikość przyrody. Z tamtych czasów zachowały się w nim takie gatunki drzew jak: dąb bezszypułkowy, tulipanowiec żółty, daglezja, tsuga kanadyjska, katalpa, kasztanowiec żółty, orzech czarny oraz jałowiec wirginijski. Wszystkie okazy stanowią dla dendrologów niezwykle cenne pomniki przyrody. Obecnie na terenie miasta znajdują się 23 drzewa pomnikowe – w tym 18 dębów szypułkowych, 1 dąb bezszypułko-

Pałac Czartoryskich zimą

wy, 1 modrzew europejski, 1 miłorząb chiński oraz 2 orzechy czarne.

Północny skraj miasta porasta duży kompleks lasów sosnowych. Lasy i zadrzewienia stanowią aż 36% powierzchni Puław, jest to jedno z najbardziej zielonych miast Lubelszczyzny. Lesistość tworzą między innymi olchy czarne, które możemy podziwiać w czasie spacerów szlakiem prowadzącym przez Włostowice w kierunku Parchatki, a także topole, wierzby, jesiony wyniosłe oraz krzewy i krzewinki, takie jak: śliwa tarnina, leszczyna, wiąz polny, dereń, ligustr oraz powszechnie występująca w runie leśnym borówka czernica.

Przełom Wisły szczególnie upodobały sobie różne gatunki ptaków, które gniazdują w pobliżu nurtu rzeki. Do najczęściej spotykanych należą: rybitwy, mewy, kaczki krzyżówki oraz kokoszki wodne. Natomiast jednym z rzadkich w Polsce gatunków, występującym w tym odcinku Wisły, jest ostrzygojad – ptak brodzący średniej wielkości. W puławskich lasach można za to spotkać pustułkę, myszółtowa oraz dzięcioła średniego. Na tym terenie występuje też kilkanaście gatunków nietoperzy (na przykład gacek), które znalazły schronienie, między innymi, w lochach stworzonych na terenie parku przez księżną Izabelę. Warto również zwrócić uwagę na objętego ścisłą ochroną węża zaskrońca oraz na remiza

Wiewiórka w parku

Domek Gotycki 9

– chronionego ptaka wijącego misterne gniazda na zwisających w pobliżu wód gałązkach wierzbowych. Teren ten obrał sobie za miejsce żerowania także jeden z bardzo rzadkich polskich ptaków – bocian czarny oraz coraz rzadszy już w Polsce dudek.

Ponadto Puławy są jednym z największych w Polsce rolniczych ośrodków naukowych. Znajdują się tu między innymi Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Państwowy Instytut Weterynarii oraz Ośrodek Badań Weterynaryjnych Wojskowego Instytutu Higieny i Epidemiologii, Instytut Nawozów Sztucznych, Oddział Pszczelnictwa Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa. Zadaniem tych, prężnie rozwijających się placówek, jest m.in. poprawa jakości upraw przy równoczesnym wdrażaniu

Łabędzie i kaczki na łasze w puławskim parku

Kaczki

Łabędź

Młoda krzyżówka

ni w życie przyjaznych środowisku technologii rolnych. Sukcesy i dużą skuteczność na tym polu potwierdza renoma, jaką cieszą się w Polsce puławskie ośrodki badawcze.

Ogromna różnorodność form geologicznych i ukształtowania terenu w połączeniu z bogactwem puławskiej flory, fauny oraz profesjonalnym zapleczem badawczym sprawia, że Puławy, równie chętnie jak turyści, odwiedzają naukowcy: biolodzy i biogeografowie, znajdując tu ciekawy materiał do swoich prac.

W początkowym okresie działania, w wspomnianych wcześniej Zakładach Azotowych „Puławy” S.A., mocno zauważalny był ich negatywny wpływ na najbliższe środowisko. Skutkiem zanieczyszczenia powietrza

Łacha w puławskim parku

była degradacja wieluset hektarów otaczającego lasu. W związku z tym podjęto wiele inwestycji mających na celu poprawę tego stanu. Efekty konsekwentnych działań są imponujące. Zredukowano emisję związków chemicznych oraz ograniczono zanieczyszczenia w ściekach. Za swój wkład w poprawę warunków przyrodniczych firma otrzymała wiele nagród, wśród których najcenniejszą jest uzyskany w 2004 roku tytuł „Mecenasa Polskiej Ekologii”.

Stan środowiska wokół Zakładów w sposób widoczny wraca do pierwotnego stanu. Dowodzą tego liczne gatunki ptaków, które na powrót gniazdują w pobliżu przedsiębiorstwa, wśród nich również chronionych: bielik, ohar, rożaniec, gągoł itd. Również okoliczne lasy powoli się odbudowują, na nowo zaczęły przyrastać zniszczone, kilkudziesięcioletnie sosny.

Należy również wspomnieć, że miasto Puławy kładzie niezwykle nacisk na działania proekologiczne, od wielu lat sukcesywnie usprawniając stare i wprowadzając nowe przyjazne środowisku technologie. W związku z tym miasto może pochwalić się wieloma nagrodami i wyróżnieniami uzyskanymi na tym polu. Są to między innymi: tytuł laureata I edycji Wielkiego Konkursu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej „Nasza Gmina w Europie” (2003 r.), wyróżnienie Narodowego Konkursu Ekologicznego „Przyjaźni Środowisku”, organizowanego pod Patronatem Honorowym Prezydenta RP, tytuł laureata Konkursu „Gmina Przyjazna Środowisku” w latach 2004 – 2006, tytuł „Lidera Polskiej Ekologii” w 2002 i 2004 r., tytuł Mecenasa Polskiej Ekologii w 2006 roku.

Łabędź

Gmina Puławy

Gmina Puławy położona jest w Dolinie Środkowej Wisły. Składa się z dwóch części, usytuowanych po obu stronach rzeki. Część lewobrzeżną zajmuje Góra Puławska, prawobrzeżną natomiast stanowi rejon Gołębia.

Gmina posiada złożoną i zróżnicowaną strukturę funkcjonalno-przestrzenną. Pod względem walorów naturalnych należy do obszaru o wysokich wartościach przyrodniczych i krajobrazowych. Zwłaszcza pod względem faunistycznym i ornitologicznym zajmuje w województwie lubelskim wyjątkową pozycję. Gmina leży na styku wspomnianego wcześniej Kazimierskiego Parku Krajobrazowego i starorzecza Wieprza, dzięki czemu bogata jest w zasoby o nieocenionej wartości przyrodniczej. Południowe tereny gminy leżą w granicach rejonu rekreacyjnego I kategorii atrakcyjności. Natomiast fragment północno – wschodni związany jest z kształtującym się obszarem rekreacyjnym wokół Dolnego Wieprza. Gminę charakteryzuje wysoki udział kompleksów leśnych, łąk, pastwisk oraz wód powierzchniowych.

Występują tu głównie lasy mieszane ze znacznym procentowym udziałem sosny, dębu i modrzewia. Głównym profilem rolnictwa jest uprawa warzyw i sadownictwo, dlatego też w krajobrazie Gminy Puławy tereny leśne przeplatają się z licznymi sadami i mozaiką pól uprawnych.

Między Wólką Gołębską a Dęblinem znajduje się odcinek Wisły o dużych walorach przyrodniczych. Walory rekreacyjno – turystyczne stanowią tu naturalne jeziora o nazwach: Bor, Matygi i Nur, stanowiące dawne rozlewisko Wisły. Siedlisko znalazły tam rzadkie gatunki ptaków, takich jak: błotniak stawowy, kszczyk, kokoszka wodna czy derkacz. W obrębie tych zbiorników wodnych występuje też ciekawa roślinność wodna i szuwarowa: salwinia pływająca, rzęsa garbata, płycacz średni i grązel żółty.

Duże znaczenie dla krajobrazu odgrywa również położenie Gołębia w ujściu Pradoliny Wieprza do Doliny Wisły. Występuje tu ogromna różnorodność zjawisk przyrodniczych, stanowiących jeden z najważniejszych w kraju węzłów ekologicznych. Nizinna rzeka

Gołąb. Kościół pw. św. Floriana i Katarzyny

Maki na łące w okolicy Gołębia

o naturalnym, dynamicznie ewoluującym korycie to rzadkość na skalę europejską, dlatego należy docenić jej wartość przyrodniczą. Okolice rzeki, pomimo zagospodarowania łąkowego, zostały zaadoptowane przyrodniczo jako półnaturalne fitocenozy otwarte.

Ponadto w rejonie Gołębia znajdują się dwa rezerваты przyrody, zlokalizowane tu ze względu na duże bogactwo gatunków tworzących ekosystemy łąkowe, wodne i leśne. Rezerwat faunistyczny „Czapliniec”, leżący

w Niecieczy, utworzono w celu ochrony kolonii lęgowej czapli siewej. Gniazduje tu ponadto wiele wodno – błotnych gatunków ptaków. Są to między innymi: sieweczka obrożna i rzeczna, rybitwa białoczelna, mewa pospolita, srebrzysta i śmieszka oraz brodziec piskliwy. Wynika to ze sprzyjających warunków dla lęgów (rzeka Wisła, rozległe łąki, lasy, liczne starorzecza) oraz dogodnych miejsc dla zimowania wielu rzadkich gatunków. Rezerwat jest również miejscem odpoczynku wielu stad ptaków rodzimych, jak i północnych, na jednym

Okolice Gołębia. Jezioro Matygi

Konie nad brzegiem Wisły

z najważniejszych szlaków wędrówek. Międzywale rzeki Wisły, oprócz chronionych siedlisk lęgowych ptaków, obfituje w stanowiska ciekawych ssaków, między innymi bobra, który rozprzestrzenił się również na rzeki Wieprz i Klikawkę. Okolice Niecieczy i Niebrzegowa to obszar o bardzo wysokich walorach krajobrazowych i turystycznych, na które składają się duże kompleksy leśne, rzeka Wieprz oraz jeziora.

Na terenie rezerwatu florystycznego „Łęg na Kępie” znajdują się natomiast chronione pozostałości roślinności lasu łęgowego w dolinie Wisły. Można tam obejrzeć fragmenty łągi wierzbowo-topolowego i wiązowo-jesionowego, pozostałość rozległych lasów nadrzecznych pokrywających w przeszłości terasę Wisły. Drzewostan rezerwatu składa się z gatunków rodzimych, typowych dla łągów (topola biała i czarna, osika, wierzba biała i krucha, jesion, wiąz) oraz licznych gatunków obcych (m.in: dąb błotny – jedyny

okaz w okolicy, dąb czerwony, topola włoska, kanadyjska, sosna wejmutka i czarna). Obecnie tereny „Łęgu na Kępie”, ze względu na częste zalewy, leżą poza zasięgiem głównego obszaru łęgowego ptaków.

Ponadto w Gminie Puławy, w okolicach Gołębia, leży część rezerwatu „Piskory”, którego główną część zajmuje jezioro, będące ostoją wielu gatunków ptaków wodno – bagiennych. Rezerwat ten jest przykładem zrenaturyzowania stawów i przyległych im gruntów leśnych. Jezioro jest więc udaną próbą odtworzenia fitocenozy wodnej i bagienniej. Rosną tu głównie zarośla wierzbowe, olsy i grądy.

W niedalekiej odległości od Piskor znajduje się kolejny ciekawy obiekt. Jest nim wyeksploatowana piaskarnia, której znaczną część zrehabilitowano z dbałością o walory krajobrazowe i przyrodnicze. W wyrobiskach, znajdujących się poniżej poziomu wód gruntowych, na drodze naturalnej sukcesji kształtu-

ją się fitogenezy wodne i brzegowe. Godnym uwagi elementem tego użytku ekologicznego jest 15 metrowa wydma z odkrywką, porośnięta kserotermiczną roślinnością wydmy i suchym borem. W okolicach wyrobiska można spotkać bociana czarnego.

Na uwagę zasługuje także Las Bonowski, z dominującą sosną zwyczajną. W podszyciu występuje czeremcha amerykańska i jeżyna pofałdowana, a w runie borówka brusznica. Łąki Bonowskie to, z kolei, piękny otwarty krajobraz, urozmaicony sylwetkami pojedynczych sosen i krzewów jałowca. W szczególności występują tu piękne, wyjątkowo obfite płaty różowo kwitnącego zawciągu pospolitego. Dość liczny jest też amarantowy goździk kropkowany i granatowy przetacznik kłosowy. Nad łąkami można spotkać pustułkę, żerujące żurawie, bociany, a na łąkach pasące się sarny.

Ze względu na niepowtarzalne walory przyrodniczo - krajobrazowe gmina posiada

bardzo dobre warunki do rekreacji oraz uprawiania turystyki. By ułatwić i uatrakcyjnić turystom, zarówno pieszym, jak i rowerowym, zwiedzanie rezerwatów utworzono w okolicy Gołębia, Niebrzegowa i Borysowa (Gmina Żyrzyn) sieć ścieżek dydaktycznych o łącznej długości 44 km. Zwłaszcza w obrębie jeziora Piskory zadbano o ciekawe tablice informacyjne oraz platformy obserwacyjne. Główne ścieżki to trzy szlaki edukacyjne: „ścieżka niebieska”: Gołąb – Jezioro Nury – Leśniczówka Gołąb o długości 7,9 km, której główną atrakcją stanowi śródłakowe, przyleśne jezioro Nury. „Ścieżka zielona”, o długości: 11,2 km, prowadzi trasą: Leśniczówka Gołąb – Łąki Bonowskie – Jezioro Piskory – Las Bonowski – Leśniczówka Gołąb. Tu najczęściej odwiedzanym miejscem jest rezerwat Piskory. „Ścieżka żółta”: Niebrzegów – Łąki Bonowskie – Jezioro Piskory – Stawy Gózd – Starorzecze Wieprza – Niebrzegów, liczy 12,8 km, a turystów przyciąga najczęściej śródleśne jezioro Piskory.

Czapla siwa

Pustułka

Zimorodek

Bociany

Gmina Baranów

Gmina ta położona jest we wschodniej części powiatu puławskiego. W ujęciu geograficznym usytuowana jest na Wyżynie Lubelskiej, w pradolinie rzeki Wieprz osiągającej tam 4 km szerokości, stanowiącej jednocześnie od strony północnej naturalną granicę gmin Baranów i Ułęż. Gmina rozciąga się na falistych wzniesieniach moreny dennej tworząc bogate krajobrazowo, obfitujące w lasy i uprawy sielskie krajobrazy. Stwarza również możliwość aktywnego wypoczynku i agroturystyki. Położenie w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki, tworzącej malownicze meandry i rozlewiska, sprzyja powstawaniu mokradł i starorzeczy.

Mając na uwadze bogactwo przyrodnicze gmina stara się dbać o ochronę środowiska. W związku z tym, Baranów posiada biologiczną oczyszczalnię ścieków wraz z systemem kanalizacji, a sołectwa wchodzące w skład gminy zaopatrywane są w wodę z wodociągu gminnego. Woda ta pochodzi z ujęć głębinowych, w związku z tym posiada wysokie walory smakowe i ma bardzo dobrą jakość.

Północna część gminy Baranów znajduje się w Obszarze Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza”. W granicach gminy znajduje się jego środkowa część, zajmująca ponad jedną trzecią obszaru gminy. Celem jego utworzenia było zapewnienie ochrony wyso-

kim walorom krajobrazowym mozaiki lasów, łąk i torfowisk oraz zachowanie powiązań w ekosystemie.

Bogata roślinność „Pradoliny Wieprza” stała się siedliskiem rzadkich gatunków ptaków m. in. perkozów, derkaczy, remizów, pusztulek, łabędzi niemych, błotniaków, a także zwierząt: wydry, żółwia błotnego oraz bobrów. Obszar Chronionego Krajobrazu Pradolina Wieprza jest objęty programem Natura 2000 ze względu na to, że charakteryzuje się krajobrazem o wybitnych walorach i jest ważnym elementem ekologicznym.

Gmina Janowiec

Gmina Janowiec leży na skraju Małopolskiego Przełomu Wisły. Jest jedyną gminą powiatu leżącą w całości na lewym brzegu Wisły. Janowiec ma największy obszar porośnięty lasem spośród wszystkich gmin nadwiślańskich. Zalesienie wynosi tu około 40% powierzchni gminy.

Ziemia Janowiecka, malowniczo położona w Dolinie Wisły, wraz ze wznoszącymi się ruinami renesansowego zamku, jest, obok Kazimierza Dolnego, miejscem najczęściej odwiedzianym przez turystów. Poza części-

wo odrestaurowanym zamkiem na turystów czekają liczne szlaki turystyczne oraz pobliski zalew w Janowicach. Pozostałe części gminy mają charakter rolniczo – sadowniczy, a przemysł skupia się na przetwórstwie warzywno-owocowym, dlatego też jest mało inwazyjny w stosunku do środowiska.

Poza pięknymi ruinami zamku Janowiec słynie również ze stromej skarpy nadwiślańskiej mierzącej około 90 metrów wysokości. Rozciąga się z niej malowniczy widok na Dolinę Wisły. Na nadwiślańskiej skarpie występuje unikalna roślinność oraz ciekawe formy skalne podłoża. W górnej partii zbocza rosną

ciepłolubne murawy o charakterze stepowym, zwane murawami kserotermicznymi. Strefę krawędziową porasta interesująca roślinność muraw oraz zarośli sucho i wapieniolubnych z dominującym omanem wąskolistnym (rzadki gatunek, ale niepodlegający ochronie). Spośród gatunków chronionych występujących w murawach na uwagę zasługują: zawilec wielkokwiatowy, miłek wiosenny, powojnik prosty i pnący oraz orlik pospolity. Z uwagi

Fragment dziedzińca zamkowego

na występowanie rzadkich i chronionych gatunków, całe zbocze ma być objęte ochroną w formie rezerwatu florystycznego.

Ponadto zbocze porastają zarośla złożone z krzewów o ciernistych lub kolczastych pędach jak: berberys zwyczajny, ligustr pospolity, śliwa tarnina, jałowiec pospolity, wiele gatunków róż oraz głogu.

Janowiec pochwalić się może również urokliwym parkiem. Idąc jego południową granicą, wzdłuż której położony jest ogród zamkowy, podziwiać możemy bogate starodrzewie parkowe. Na szczególną uwagę zasługuje okazały wiąz – pomnik przyrody, stojący nad skarpą.

Wzdłuż drogi do Janowic, znajduje się łąka „Klin” z przyległym zbiornikiem leśnym – olsem, czyli zabagnionym i trwale podtopionym terenem porośniętym lasem bagiennym.

Na uwagę zasługują również stawy hodowlane w Janowicach. Wzdłuż grobli stawy w układzie pasowym porasta roślinność wodna i szuwarowa, wśród której możemy spotkać chronioną paproć – salwinię pływającą oraz rzęsę garbatą i łączeń baldaszkowaty. Stawy i pobliskie tereny stanowią prawdziwy raj dla ptactwa. Spotykane były tutaj między innymi: sieweczka rzeczna i obroźna, cyranka, płaskonos. Dostojnie prezentują się również pływające w stawach łabędzie.

Dwór szlachecki w parku, w pobliżu zamku

Panorama Janowca od strony Kazimierza Dolnego

Czapla siwa

Sieweczka rzeczna

Ostrygojady

Panorama rzeki Wisły z wieży obronnej w Kazimierzu Dolnym

Gmina Kazimierz Dolny

Gmina Kazimierz Dolny usytuowana jest na prawym brzegu rzeki Wisły, w najwęższym i najbardziej malowniczym miejscu jej przełomu przez Wyżynę Środkowopolską, w dolinie małego potoku Grodarz oraz w dorzeczu rzeki Bystrej – prawobrzeżnego dopływu Wisły. Dolina Grodarza rozcina krawędź północno – zachodniego fragmentu Wyżyny Lubelskiej, zwanego Płaskowyżem Nałęczowskim. Gmina w całości położona jest na terenie Kazimierskiego Parku Krajobrazowego, pełnego malowniczych, lessowych wąwozów i lasów. Z uwagi na położenie większość terenów gminy zakwalifikowana została przez plan krajowy do rejonów rekreacyjnych I klasy atrakcyjności. Można tu zaobserwować wiele niezmiennych form przyrody.

Kazimierski Park Krajobrazowy (KPK) utworzony został jako pierwszy tego typu obszar w województwie lubelskim. Najważniejszym celem jego powołania była ochrona

terenu wyróżniającego się nieprzeciętnymi ponadregionalnymi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi i kulturowymi.

Krajobraz gminy kształtuje Małopolski Przełom Wisły, na terenie którego rzeka w malowniczy sposób tworzy przełom pomiędzy wyniesieniami po obu jej brzegach. Wisła ma na tym obszarze dominujące znaczenie. Szczególna rola przypada również wąskim dolinom jej dopływów. Wisła Środkowa, której najciekawszy krajobrazowo odcinek znalazł się w granicach KPK, zachowała cechy rzeki dzięki ze zmieniającym się co roku przebiegiem koryta, pojawiającymi się i znikającymi piaszczystymi łaciami i wysepkami. Pomimo podejmowanych prób regulacji Wisłę Środkową uznaje się za ostatnią nieujarzmioną wielką rzekę Europy. Na terenie KPK Dolina Środkowej Wisły osiągnęła najmniejszą szerokość, zaznaczając wyraźnie swój przełomowy charakter. Wysokość krawędzi przełomu po prawej stronie (Wyżyny Lubelskiej) dochodzi do 90 m, zaś po lewej (Równiny Radomskiej) do 50 m.

Najbardziej urozmaiconą rzeźbę posiada Płaskowyż Nałęczowski. Przyczyniła się do tego woda, rzeźbiąc w pokrywającej go czapie lessowej niezliczoną ilość wąwozów. Procesy erozyjne wciąż trwają, powodując stale, często bardzo gwałtowne, zmiany ukształtowania terenu. Dzięki temu można na Płaskowyżu Nałęczowskim znaleźć wszystkie znane formy erozyjne w ich kolejnych stadiach rozwojowych. Jest to więc naturalne, stale czynne „laboratorium przyrodnicze”, umożliwiające prowadzenie ciągłych obserwacji. Jary i wąwozy przecinają często nie tylko dochodzącą do 30 m grubości pokrywę lessową, ale również wapienne skały podłoża. Ze szczelin w tych skałach niekiedy wypływają strumyki tworząc charakterystyczny, wilgotny mikroklimat wielu wąwozów. Urzeźbienie zachodniej części Płaskowyżu Nałęczowskiego

uważane jest za najintensywniejsze w Europie i dochodzi do 11 km wąwozów na 1 km² powierzchni terenu.

Wyróżniającymi się elementami krajobrazu przełomu Wisły są ślady po licznych kamieniołomach, które na przestrzeni wieków eksploatowano w zboczach doliny. Charakterystycznymi elementami środowiska KPK jest różnorodność podłoża geologicznego z dominującymi tu utworami kredowymi i trzeciorzędowymi (opoki, margle) pokrytymi utworami czwartorzędowymi (lessy). Szczególną uwagę należy zwrócić na odsłonięcia (naturalne i antropogeniczne) profili stratygraficznych pogranicza kredy i trzeciorzędu, a także wyrazistą północną krawędź pokrywy lessowej. Rzeźba Parku jest młoda i charakteryzuje się dużą dynamiką współczesnych procesów.

Szata roślinna ma charakter mozaiki nielicznych elementów naturalnych roślinności półnaturalnej (łąki, lasy, murawy kserotomiczne). Znamienna jest niska lesistość wynosząca tylko ok. 20 % powierzchni Parku i jego strefy ochronnej. Najcenniejsze elementy roślinności to: murawy o charakterze stepowym, kompleks roślinności w dolinie Wisły, zróżnicowanie lasów łąkowych. W lasach leżących na terenie gminy dominujący jest grąd budowany przez dąb szypułkowy i grab z domieszką lipy drobnolistnej. W runie występują gatunki górskie: paprotnik kolczysty, zanokcica skalna,

śnieżyczka przebiśnieg i paprotka zwyczajna. Na obrzeżach i stokach dolin lub w większych wąwozach w okolicach Kazimierza Dolnego i Rogowa można spotkać dobrze zachowane płaty łąk. Z innych siedlisk występują również: dąbrowa świetlista, kontynentalny bór mieszanym, bór świeży, łągi i w najbardziej wilgotnych częściach doliny Wisły – olsy. Na nasłonecznionych i stromych zboczach znajdują się zespoły kserotermiczne. Ciepłolubne zarośla tworzą pas przejściowy pomiędzy lasem a murawami, nadając mu charakter stepowy.

Konsekwencją bogactwa szaty roślinnej jest zróżnicowanie fauny. Szczególnie jest to widoczne w faunie bezkręgowców, a do najciekawszych należą zgrupowania owadów, zwłaszcza motyli (w tym pawica groszkówka – o rozpiętości skrzydeł do 15 cm), w murawach i zaroślach kserotermicznych.

Rybitwa rzeczna

Mewa śmieszka

Brzegówka

Widok Kazimierza Dolnego od strony Janowca

Do bogactwa świata zwierząt Kazimierskiego Parku Krajobrazowego należą ptaki i nietoperze. Godną uwagi jest fauna ptaków związanych z Wisłą m.in.: kaczki krzyżówki, łyski, kokoszki wodne, rycyki, sieweczki rzeczne, mewy, rybitwy oraz ostrygojad. Dla ochrony stanowisk lęgowych tych ptaków powołany został rezerwat „Krowia Wyspa”. Dolina Wisły, będąc jednym ze szlaków wędrówek ptaków, umożliwia zaobserwowanie także innych gatunków: biegusa, brodzca, czapli siwej, bąka, bączka, kulona, bielika, rybołowa, błotniaka. Na terenie Parku występuje aż 17 gatunków nietoperzy. Oprócz pospolitych można również spotkać gatunki rzadkie, jak: nocek Bechsteina, nocek Brandta. Z pośród zwierzyny łownej występują tu zające, lisy, dziki, sarny, rzadziej przychodzące z innych terenów łosie.

Bochothnica. Kamieniołom komorowy

Do elementów podnoszących walory krajobrazowe należą ponadto kamieniołomy w Kazimierzu Dolnym pochodzące z górnej kredy. Największy z nich zlokalizowany jest prawie 300 metrów od Wisły. Ściana wyrobiska wznosi się na wysokość 35m, a szerokość jej sięga prawie 500m. W górnej części kamieniołomu można zaobserwować dwie warstwy margli rozdzielone 3 metrowym pokładem opoki. W skałach można znaleźć wiele pięknych i ciekawych skamieniałości. W chwili obecnej teren stanowi stanowisko dokumentacyjne, wskazane do ochrony prawnej. Na uwagę zasługuje także kamieniołom

Bochothnica. Kamieniołom komorowy

Zawilec wielkokwiatowy

w Bochothnicy, gdzie można prześledzić ciekawy profil geologiczny. W dole profilu występuje opoka kredowa łatwa do obróbki i dlatego eksploatowana na budulec. W warstwach nad nią zalegających znajduje się ławica piaskowca kredowego zawierająca liczne skamieniałości, wśród których można często napotkać szkielety belemnitów. Nad piaskowcem występuje jeszcze porowaty wapień kredowy z wkładkami twardego siwaka. Ściana ta objęta jest ochroną w formie stanowiska dokumentacyjnego przyrody nieożywionej pod nazwą „Ściana Krystyny i Władysława Pożaryskich”.

Przez tereny gminy Kazimierz Dolny przebiegają 2 główne szlaki turystyczne. Szlak niebieski – nadwiślański - na obszarze gminy w znacznej części prowadzi przez lasy, wąwozy i polne drogi. Szlak rowerowy – zielony - wiedzie wzdłuż odcinka Małopolskiego Przełomu Wisły, który uważany jest za najbardziej malowniczy w Polsce. Na trasie spotyka się wszystkie charakterystyczne dla przełomowej doliny elementy krajobrazu, takie jak: rozległe nadrzeczne równiny, strome zbocza otaczających je wzniesień, występujące w korycie rzeki, porośnięte łęgami łachy i wyspy, zaś w zboczach doliny liczne kamieniołomy.

Rezerwat „Krowia Wyspa”

Wąwóz lessowy na terenie Kazimierskiego Parku Krajobrazowego

Gmina Końskowola

Gmina Końskowola położona jest w niedalekiej odległości od Kazimierskiego Parku Krajobrazowego. Jej południowa część wyróżnia się ciekawą i urozmaiconą rzeźbą terenu. Występują tu malownicze wąwozy lessowe charakteryzujące się stromymi ścianami i wąskim dnem. Ta urozmaicona forma terenu stanowi znakomite warunki do uprawiania różnych form turystyki pieszej i rowerowej.

Końskowola, wraz z sąsiadującymi miejscowościami, tworzy tzw. „zielone zagłębie”,

słynące z produkcji szkółkarskiej, która obejmuje uprawę sadzonek drzew, różne gatunki krzewów owocowych oraz ozdobnych. Gmina jest jednym z największych w kraju producentów krzewów róż. W 2009 roku został wytyczony Szlak Różany biegnący pośród malowniczych pól różanych oraz wąwozów lessowych.

W Końskowoli ma swoją siedzibę Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, prowadzący działalność szkoleniową i doradczą, skierowaną do rolników, społeczności i instytucji działających na terenach wiejskich. Na

Renesansowy kościół szpitalny pw. św. Anny

Plantacja róż w Pożogu

Jedno z wnętrza kościoła

Szpak

Dzięciół

obszarze o powierzchni 59,65 ha występuje interesująca roślinność, która pochodzi głównie z gospodarstwa szkółkarskiego w Pożogu. Znajdują się tu sady, pasieki i pola doświadczalne stworzone na potrzeby szkółkarskie i badawcze.

Drzewa z terenów leśnych pochodzą w największej części z nasadzeń sprzed 40 lat. Znajdują się tu takie gatunki jak: buk pospolity, orzech sercowaty, grab pospolity, dąb szypułkowy. Ponadto można spotkać również stare okazy iglaków, które stanowią dużą wartość dydaktyczną, wśród nich rozłożyste egzemplarze jałowców, świerków czy żywotnika.

Kwitnący sad wiśniowy w okolicy Koriskowoli

Gmina Kurów

Północne tereny Gminy Kurów są fragmentem morenowej Wysoczyzny Lubartowskiej – lekko falistej, częściowo zalesionej, rozciętej dolinami rzecznyymi Kurówki oraz jej dopływów: Bielkowej (nazywanej też Białą albo Syroczańką) i strugu wodnego przy Wólce Nowodworskiej. Od strony południowej gmina leży natomiast na Płaskowyżu Nałęczowskim, z właściwymi dla niego licznymi wąwozami lessowymi oraz innymi urozmaicheniami rzeźby terenu, widocznymi zwłaszcza w okolicach miejscowości Płonki, Buchatowice i Klementowice.

Ze względu na wspomniane wyżej położenie Ziemia Kurowska posiada ciekawe walory krajobrazowo – przyrodnicze. Południowa część gminy, pokryta malowniczymi wąwozami o stromych ścianach i wąskich dnach, wchodzi w skład Kazimierskiego Parku Krajobrazowego i Wąwolnickiego Parku Agroekologicznego (projekt w trakcie realizacji). Objęta jest też Strefą Ochrony Uzdrawiskowej Uzdrawiska Nałęczów. Natomiast część północna, gdzie występuje użytek ekologiczny „Zabagniony Łęg”, wchodzi w skład Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kozi Bór”. W „Kozim Borze” znajduje się ponadto użytek ekologiczny „Torfowisko Wysokie”.

Gmina w całości położona jest w granicach zlewni Kurówki, prawego dopływu Wisły, posiadającego jednak źródła poza granicami gminy. Rzeka płynie ze wschodu ku zachodowi na przestrzeni około 50 km. Na odcinku poniżej wsi Szumów Kurówka wytworzyła liczne meandry. Przy wysokich stanach wody rzeka zalewa całą dolinę i zmienia bieg koryta. Ten podmokły teren upodobały sobie bażanty, łozówki, strumieniówki, dudki, sójki, wilgi, krętogłowy oraz drapieżniki: jastrzębie, krogulce, pustułki i sowy. W dorzeczu znajdują się ponadto lęgowiska wielu ptaków: kokoszki, perkoza rdzawoszyjnego, łyśki i cyranki.

Kurów. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła

Klementowice. Kościół neogotycki pw. św. Klemensa i Małgorzaty

Dolina Kurówki jest względnie szeroka w stosunku do ilości płynącej nią wody i ma charakter pradoliny, którą płynęły wody fluwioglacjalne u czoła lodowca w okresie zlodowacenia środkowopolskiego. W kilku miejscach dolina ta zwęża się do szerokości 40-80 m, nabierając charakteru przełomowego.

W rozszerzonych częściach doliny został utworzony kompleks stawów rybnych w Oleśinie. Miejsce to jest ostoją niektórych gatunków ptaków, między innymi: łabędzia nieme- go, perkoza dwuczubatego, kaczki krzyżówki, łyska i błotniaka stawowego.

Lasy w gminie Kurów zajmują około 18 % terytorium. W północnej części regionu występuje zwarty system lasu mieszanego, częściowo położony na terenie bagiennym, zwany Obszarem Chronionego Krajobrazu „Kozi Bór”. Poza tym kompleksem leśnym na terenie gminy występują też mniejsze skupiska drzewne. Drzewostany Regionu Kurowskiego pochodzą z nasadzeń 20 – 50 letnich, zawierają głównie sosnę i dąb, a w warstwie krzewów: leszczynę, kruszynę i grab. Na terenie Lasu Kurowskiego występują ponadto rzadkie gatunki leśnych motyli: mieniak strużnik i mieniak tęczowiec.

Na obszarze gminy Kurów stwierdzono występowanie 25 gatunków roślin chronionych i rzadkich. Są to głównie gatunki związane z siedliskami wodnymi lub lasami, gdzie przekształcenia antropogeniczne są słabsze.

Południowo-zachodni fragment gminy zaliczany jest do otuliny Kazimierskiego Parku Krajobrazowego. Celem otuliny jest ochrona walorów geomorfologicznych, kulturowych i szaty roślinnej Płaskowyżu Nałęczowskiego przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych na tereny parku krajobrazowego. Teren ten jest objęty ograniczeniami dotyczącymi gospodarki.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Kozi Bór” obejmuje z kolei wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów. Został utworzony w celu ochrony walorów krajobrazowych oraz dla zachowania powiązań przestrzennych między terenami o wysokiej aktywności biologicznej. Występuje tam wiele, wspomnianych wcześniej, gatunków rzadkich roślin oraz gniazda chronionych ptaków: trzmielojada, jastrzębia, kruka i bociana czarnego.

Użytek ekologiczny „Torfowisko Wysokie” obejmuje ochroną śródleśne bagna, oczka wodne, torfowiska i podmokłe łąki. Zbudowa-

ny jest z mchów torfowca i płonnika. Wokół torfowiska występuje wąski pas boru wilgotnego. Żerują tam chronione gatunki motyli: modraszek telejus i modraszek nausitous. Występowanie tych gatunków świadczy o dużej trwałej wilgotności tych biotopów.

Drugi z wydzielonych użytków ekologicznych, „Zabagniony Łęg”, położony jest

w pobliżu Lasu Kurowskiego. Wzdłuż cieku wodnego „Zagłówka” znajduje się tam wąski pas łągu, a w jego sąsiedztwie ols porzeczkowy otoczony wilgotnymi łąkami. Występuje tu wiele rzadkich gatunków ptaków (cyranka, rycyk, zimorodek, krwawodziób, trzmielojad, bocian czarny oraz perkoz rdzawoszyi, łabędź niemy, błotniak stawowy, jastrząb, pustułka, przepiórka, dudek, krętogłów, świegotek polny, kruk) oraz ssaków, gadów i płazów, co świadczy o ogromnym znaczeniu przyrodniczym tego miejsca. Znajdują się tam również stanowiska roślin chronionych.

Na terenie gminy znajdują się również pomniki przyrody. Przykładem jest tu dąb szypułkowy mający 570 cm obwodu, rosnący w Kolonii Klementowice.

Sikorka

Raniuszek

Łąka w okolicy Klementowic

Nad Kurówką

Rzeka Kurówka z lotu ptaka

Gmina Markuszów

Gmina Markuszów usytuowana jest na Płaskowyżu Nałęczowskim. Mimo, iż jest najmniejszą gminą w powiecie, posiada duże zróżnicowanie przyrodnicze. Jej północna część, położona na północ od trasy Warszawa – Lublin, obejmuje mezoregion Wysoczyzna Lubartowska, zaś południowa Płaskowyż Nałęczowski.

Część północna, nizinna, to obszar występowania glin i piasków zwałowych, charakteryzująca się łagodnymi, niskofalistymi formami terenowymi. W południowej części, wyżynnej, występują twory lessowe oraz urozmaicona rzeźba terenu, z charakterystycznymi wzniesieniami i wzgórzami.

Gmina w całości leży w granicach zlewni Kurówki, prawego dopływu Wisły. Kurówka na obszarze gminy posiada dwa dopływy o nazwach Strumień Olszowiecki oraz Bielikowa (Białka). W Markuszowie, w rozszerzonych częściach doliny Kurówki, zostały założone stawy rybne. Na terenie gminy nie występują uciążliwe obiekty przemysłowe.

Swoją szansę rozwoju gmina Markuszów wiąże z ciekawymi krajobrazowo terenami Bobowisk i Wólki Kątnej, oddalonymi od większych miast i znajdującymi się w strefie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kozi Bór”. Został on ustanowiony dla ochrony krajobrazu leśnego, łąk, torfowisk, jak również rzadkich i chronionych gatunków flory i fauny. Obszary te to nieskażone lasy, wspaniałe miejsca dla grzybiarzy, wędkarzy, myśliwych, miłośników wycieczek rowerowych i spacerów. Równie piękne są okolice miejscowości Zabłocie, Olszowiec i Góry, z urokliwą siecią wąwozów polodowcowych, oddalone o ok. 6 km od Nałęczowa, stwarzające możliwości uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Z myślą o amatorach turystyki rowerowej został przygotowany nowy szlak rowerowy pod nazwą „W krainie Jana Pocka”. Biegnie on najbardziej malowniczymi zakątkami południowej części gminy oraz przylegających terenów. Turysta będzie miał możliwość podziwiania pięknych widoków, obcowania z naturą i obejrzenia zabytków.

W części północnej gminy Markuszów występują bory 20 – 50 letnie. Składają się głównie z sosny, sosny z domieszką dębu, w podszyciu z leszczyną, w runie borówka czernica, siódmaczek, orlica, jastrzębiec jachenala, zawilec konwalijka i kokoryczka wonna. W okolicy jeziora Duży Ług znajdują się nieduże płyty świeżego boru o drzewostanie sosnowym w podszyciu z jałowcem, jarzębiną i kruszyną, w runie borówka czernica, kostrzewa owcza i trzciniek leśny. W południowej części gminy, w okolicach wsi Zabłocie, zachowało się kilka hektarów gradu typowego o bogatym runie leśnym, z wieloma rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin.

Płaty olsów i łągu olszowego zachowały się w dolinach rzek i na podmokłych łąkach. Najlepiej zachowany płat olsu znajduje się na

zachód od wsi Bobowiska, występuje tu wiele rzadkich gatunków roślin.

Roślinność błotna i szuwarowa występuje przy rzece Kurówce, Białce, Strumyku Olszowieckim, przy sieci rowów melioracyjnych oraz przy zbiornikach wodnych tj. stawach, gliniankach, torfiankach.

Z roślinności pływającej we wszystkich rodzajach wód występują: rdestnica pływająca, rdest zimnowodny oraz rzęsy. Z roślinno-

Pogranicze Zabłocia i Bronic

Pogranicze Zabłocia i Bronic

Łąki w Olszowcu

ści szuwarowej brzegi wód stojących i wolno płynącej wody porastają: zbiorowiska pałek wąsko i szerokolistnej, manny mielec i szuwaru trzcinowego. Z roślinności zanurzonej występują: zespół moczarki kanadyjskiej, zbiorowiska rdestnic, włosienicznika krążkolistnego oraz rogatka sztywnego. Obrzeża stawów porastają zbiorowiska oczeretu jeziornego i jeżogłówki gałęzistej. W markuszowskich stawach stwierdzono ponadto skupienia strzałki wodnej, natomiast w gliniankach i torfiankach zbiorowiska ponikła błotnego. W zabagnionych obniżeniach terenu i przy rowach melioracyjnych występują także: szuwały turzycowe, płaty kropidła i rzepiechy zimnowodnej.

Pomiędzy łąkami występują rozproszone małymi płatami, naprzemiennie wypasane i koszone pastwiska. W północno – wschodniej części gminy występują murawy piaskowe. W wypasanych wąwozach w okolicy wsi Kaleń występują kadłubowe postaci murawy kwietnej z szalwią łąkową, driakwią żółtą i chabrem nadreńskim. Na południe od wsi Zabłocie na zboczach lessowych występuje murawa z lebiodką pospolitą, dziurawcem, centurią tysiącznik.

Najcenniejsze pod względem faunistycznym są obszary leżące wzdłuż cieków wodnych oraz tereny podmokłe. Należą do nich łąki na odcinku od Wólki Kątnej do granicy gminy oraz łąki przylegające do Strumyka Olszowieckiego. Na obszarach tych spotkać można liczne rodzaje i gatunki ptaków m.in.: derkacz, słowik szary, łożówka, gąsiorek, rycyk, krwawodziób, dziwonia, czajka, łyska, krzyżówka, perkoz, kokoszka, czernica, głowienka, cyraneczka, bocian biały. W rejonie lasów odnotowano obecność: myszołowa, trznadla, lerki, świstunki, kapturki, świergotka drzewnego, sójki, kosa czy śpiewaka. Oprócz licznie występującego derkacza na szczególną uwagę zasługuje rycyk i krwawodziób – są to gatunki bardzo wrażliwe na zmiany środowiska i ich występowanie świadczy o unikalnych walorach przyrodniczych tych terenów.

Zadrzewione śródpola oraz pola uprawne to miejsca występowania m.in.: przepiórki i ortolana. Na polach na południe od jeziora Duży Ług można spotkać białorzzytkę i świergotka polnego.

Podmokłe łąki zasiedlane są przez rzadkie, osiadłe motyle silnie związane z danym terenem. Odkryto stanowiska rzadkich gatunków motyli związanych z wilgotnymi łąkami: czerwoczyk fioletek, modraszek telejus, modraszek nausitous, niedźwiedziówka krasa i lasami: miesiak strużnik, mieniak tęczowiec, caloptilia suberinella (jedyne stanowisko w Polsce). Na licznych stanowiskach stwierdza się też pazia królowej.

Łabędź w locie

Strumyk w Olszowcu

Gmina Nałęczów

Gmina Nałęczów położona jest w granicach mezoregionu Płaskowyżu Nałęczowskiego, stanowiącego północno-zachodni subregion Wyżyny Lubelskiej. Od zachodu płaskowyż ogranicza dolina Wisły, od wschodu natomiast dolina Bystrzycy. Od południa i północy płaskowyż stopniowo opada ok. 20-30 m, odpowiednio ku Równinie Bełżyckiej i Wysoczyźnie Lubartowskiej. Płaskowyż rozcinają 3 doliny rzeczne: Ciemięgi i Czechówki – dopływów Bystrzycy oraz Bystrej – dopływu Wisły.

Pod względem biotycznym niemal cały obszar gminy znajduje się w strefie bogactwa florystycznego. Spotkać tu można 400 – 500 różnych gatunków roślin oraz zwierząt. Przyroda okolic Nałęczowa charakteryzuje się dużą różnorodnością biologiczną, co jest wynikiem zróżnicowania siedliskowego. Urozmaicona rzeźba terenu i odpowiedni mikroklimat sprawia, że dominują tu żyzne siedliska, wykształcone na bazie pyłów lessowych. W obszarze uzdrowiska występują ekosystemy charakterystyczne dla środowisk nadrzecznych i lasów mieszanych oraz typowe dla obszarów wykorzystywanych rolniczo.

Lasy w obszarze uzdrowiska zajmują 16,7 % powierzchni. Największe kompleksy leśne znajdują się w środkowej, południowej i południowo-wschodniej części gminy. Są to Las Wąwozy, Las Zakładowy i kompleks leśny Charz. Znaczną powierzchnię zajmuje także kompleks Bochoznica, położony w południowo-wschodniej części miasta Nałęczów. Poza granicami miasta znajduje się kompleks leśny Cynków, zlokalizowany we wschodniej części obszaru uzdrowiska Nałęczów. Niewielkie powierzchnie leśne, na siedliskach olsu, występują wzdłuż rzeki Bystrej, Bochozniczanki i innych cieków wodnych. Przeważają drzewostany z grabem, jako gatunkiem panującym, z towarzyszeniem brzozy, dębu, sosny i osiki. Wiek drzewostanów wynosi ok. 70-80 lat. Drzewom towarzyszy gęsty i boga-

Nałęczów. Uzdrowisko w parku zdrojowym

Stare Łazienki

Kaczki na rzece Bochozniczance

Pałac Małachowskich zimą

Łabędzie w nałęczowskim parku

Ławeczka Bolesława Prusa

Muzeum Chata Żeromskiego

ty podszyt złożony z leszczyny, kruszyny, bzu czarnego oraz podrostu grabu, dębu, brzozy i osiki.

Park Zdrojowy jest parkiem powstałym pierwotnie w stylu barokowym, w latach późniejszych przekształconym w ogród angielski, a następnie w park zdrojowy. Obecnie liczy około 1300 drzew starych i 3500 młodych. Znajdują się tu liczne okazy dendrologiczne.

Brak dużych i zwartych drzewostanów nie stwarza dobrych warunków bytowania grubej zwierzynie łownej (stosunkowo najczęściej spotyka się sarnę polną). Rozwija się natomiast hodowla ptactwa łownego, głównie bażanta, czemu sprzyja silne miejscami zarzewienie i zakrzewienie terenu. Stwierdza się również występowanie przepiórki. Walory faunistyczne gminy posiadają rangę lokalną, z wyjątkiem doliny Bystrej o faunie (głównie entomofaunie) rangi wojewódzkiej.

Cały obszar uzdrowiska położony jest w otulinie Kazimierskiego Parku Krajobrazowego, natomiast do samego Parku należy tylko północno-zachodni fragment sołectwa Kolonia Drzewce.

W Nałęczowie znajdują się także drzewa o statusie pomników przyrody, jak: miłorząb japoński na terenie klasztoru przy ul. Chmielewskiego, dąb szypułkowy przy ul. 1-go Maja oraz lipa drobnolistna w Antopolu.

Poza unikalnym mikroklimatem mającym właściwości lecznicze, Nałęczów oferuje liczne trasy turystyczne prowadzące pięknymi zakątkami i zachęcające do spacerów. Dzięki korzystnemu ukształtowaniu terenu i glebom, Ziemia Nałęczowska, podobnie jak sąsiadująca Kazimierska, pokryta jest gęstą siecią wąwozów lessowych, o ogromnej wartości przyrodniczo – krajobrazowej.

Pola z lotu ptaka

Rzeka Bystra wiosną

Młyn na Bystrej w Kolonii Zawada

Stok narciarski w Rąblowie

Gmina Wąwolnica

Gmina Wąwolnica, usytuowana jest na Płaskowyżu Nałęczowskim, w dolinie rzeki Bystrej, na terenie Kazimierskiego Parku Krajobrazowego oraz jego otuliny. W związku z tym pochwalić się może pięknymi, typowymi dla Parku krajobrazami, czyniącymi Wąwolnicę niezwykle malowniczym zakątkiem Lubelszczyzny. Gmina leży w połowie trasy z Nałęczowa do Kazimierza Dolnego, na dawnym szlaku bursztynowym.

Jest to obszar typowo rolniczy, gdzie jednak walory klimatyczne, przyrodnicze oraz specyficzny mikroklimat sprzyjają rozwojowi turystyki i rekreacji. Charakterystyczne dla krajobrazu okolicy, obok pięknych zakoli rzeki Bystrej, są lessowe wąwozy i parowy, których powstanie sięga czwartorzędu i zlodowacenia środkowopolskiego. Głębokość warstw lessowych miejscami przekracza 20 m. Teren porastają lasy mieszane i liściaste, w których można spotkać rzadkie w naszym kraju rośliny stepowe i ciepłolubne. Zachowały się wiekowe drzewa, a zwłaszcza stare dęby. Dolina rzeki Bystrej, prawego dopływu Wisły, pobliskie, kilkuhektarowe zbiorniki wodne oraz

nadrzeczne łąki stanowią enklawę wszelkiego pectwa wodnego. Naturalny wąwóz lessowy w Bartłomiejowicach jest efektem procesów erozji wgłębnej, wymywającej mało zwarte podłoże lessowe. Wąwóz z czasem zmienił się w parów, a następnie w dolinę o łagodnych zboczach.

Przez teren gminy przebiegają malownicze szlaki spacerowe, w tym najciekawszy i najbardziej znany szlak: Kazimierz Dolny – Nałęczów – Wojciechów – Dąbrowica – Lublin. Do miejsc wartych odwiedzenia zalicza się m.in. dolinę rzeki Bystrej, źródła, Wąwóz Lipinki.

Celejów. Ruiny starej papierni

Źródła pod zboczem Wzgórza Kościelnego to najwydatniejsze ze źródeł typu wywierzyiskowego na terenie gminy Wąwolnica. Wypływają spod wzniesienia zbudowanego z opok kredowych, nadbudowanego grubą warstwą lessu. W niszy źródlanej znajduje się około 30 wplywów szczelinowych, które tworzą strugę o długości 800 m zasilając rzekę Bystrą. Wydajność źródeł waha się od 50 do 160 litrów wody na sekundę. Wody źródła charakteryzuje wysoka zawartość jonów węglanowych, wapniowych oraz niskie stężenie jonów sodu, potasu, chlorków i azotanów.

Wąwóz Lipinki, to przykład działania erozji wodnej w skale lessowej, charakteryzujący się bogatą rzeźbą i ciekawą florą, w której nie brak gatunków chronionych.

Las w okolicy Rąbłowa wiosną

Rzeka Bystra

Gmina Żyrzyn

Ziemia Żyrzyńska leży w północnej części powiatu puławskiego, geograficznie natomiast położona jest na Wysoczyźnie Lubartowskiej.

Wśród atrakcji przyrodniczych gminy najistotniejszym jest jezioro Piskory, które leży w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza”. Jak już wspomniano rezerwat ten jest udaną próbą odtworzenia fitocenozy wodnej i bagiennej. Śródleśne jezioro zaczęto odtwarzać w 1993 r. Rezerwat utworzony został na zrenaturyzowanych stawach oraz sąsiadujących gruntach leśnych. Odtworzone środowisko zostało w sposób naturalny zasiedlone przez liczną faunę, między innymi jest tu ponad 130 gatunków ptaków, w tym 120 gatunków lęgowych takich jak: bąk, żuraw, gęś gęgawa, perkoz, czapla biała i siwa. W skład Rezerwatu wchodzi 120-hektarowe zalewisko pokryte w większości szuwarami. Rosną tu głównie zarośla wierzbowe, olsy i grądy. Na terenach tych występuje także chroniona paproć - marsylia czterolistna, nie spotykana na innych stanowiskach w kraju,

a także chroniona salwinia pływająca i rosziczka okrągłolistna.

By ułatwić i uatrakcyjnić turystom pieszym oraz rowerowym zwiedzanie rezerwatu utworzono w jego obrębie sieć ścieżek dydaktycznych opatrzonych w tablice prezentujące ciekawostki z życia ptaków i ich opisy. Umieszczono również platformy ułatwiające obserwację zwierząt. Najatrakcyjniej prezentują się szlaki: „Ścieżka zielona” (Leśniczówka Gołąb - Łąki Bonowskie - jezioro Piskory - Las Bonowski - Leśniczówka Gołąb, gdzie gdzie najczęściej odwiedzanym obiektem jest śródleśne, rezerwatowe jezioro Piskory), „Ścieżka żółta” (Niebrzegów - Łąki Bonowskie - jezioro Piskory - stawy Gózd - starorzecze Wieprza - Niebrzegów) oraz „Ścieżka czerwona” (Borysów - Las Duży Pioter - olsy nad Piskorama - jezioro Piskory)

Łąka w okolicy Żyrzyna

Widok stawu w Żyrzynie

Młoda sarna

Żyrzyn. Kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła

Trasy ścieżek dydaktycznych wyróżniają się walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi i edukacyjnymi. Położone są w rejonie ujścia Pradoliny Wieprza do Doliny Wisły Środkowej. Jest to jeden z najważniejszych w skali kraju węzłów ekologicznych, odgrywających kluczową rolę w funkcjonowaniu przyrody w skali krajobrazu. Ekosystemy wodne, leśne i łąkowe tworzą tu bardzo różnorodną mozaikę o wyjątkowym bogactwie gatunków, kwalifikujących ten rejon do szczególnej ochrony w ramach międzynarodowej konwencji Ramsar.

Na uwagę zasługuje również Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Dolny Wieprz” – obejmujący znaczącą część ujściowego odcinka Doliny Wieprza. Wyróżnia się on wysokimi walorami przyrodniczymi. Ochroną objęto tu aż 8 rodzajów siedlisk przyrodniczych (starorzecza, murawy kserotermiczne, ciepłolubne murawy napiaskowe, zalewane muliste brzegi rzek, ziołorośla nadrzeczne, niżowe łąki ekstensywne, nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowiska i mechowiska, łągi wierzbowe, topolowe,

olszowe i jesionowe. Występuje tu 6 gatunków zwierząt chronionych w ramach prawa unijnego – boleń, piskorz, bóbr europejski, wydra, kumak nizinny i żółw błotny. W ostoi znajduje się także jedyne w kraju stanowisko marsylia czterolistnej. Naturalna dolina rzeczna charakteryzuje się wybitnym krajobrazem i jest ważnym korytarzem ekologicznym. Te wartości spowodowały objęcie jej ochroną w formie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprz”.

Na terenie gminy występuje też część Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kozi Bór”. Przeważa tam krajobraz równinny, a ponad 40% powierzchni stanowią lasy, głównie bory mieszane i świeże z występującym w drzewostanie dębem bezszypułkowym, ale także bory bagienne, świetliste dąbrowy, zbiorowiska gradowe, olsy i łągi. Obok kompleksów leśnych i zarostowych występują duże powierzchnie łąk, lokalnie niewielkie fragmenty torfowisk. W świecie zwierząt na szczególną uwagę zasługuje występowanie kilku rzadkich gatunków nietoperzy.

Rezerwat „Piskory”

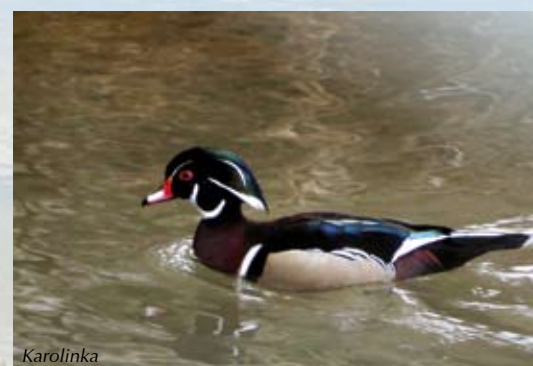
Rezerwat „Piskory” od strony Bałtowa

Gogół

Krogulec

Karolinka

Krzyżówk

Starostwo Powiatowe w Puławach
Al. Królewska 19
24-100 Puławy
tel. (81) 886-11-00
fax (81) 886-11-79
e-mail: starostwo@pulawy.powiat.pl
www.pulawy.powiat.pl

Urząd Gminy Baranów
ul. Rynek 14
24-105 Baranów
tel. (81) 883-40-27
fax (81) 883-40-41
www.gminabaranow.pl

Urząd Gminy Końskowola
ul. Pożowska 3a
24-130 Końskowola
tel. (81) 881-62-01, 881-62-89
fax (81) 881-62-02
www.konskowola.info.pl

Urząd Miejski w Nałęczowie
Al. Lipowa 3
24-140 Nałęczów
tel./fax (81) 501-45-00
www.naleczow.pl

Urząd Miasta Puławy
ul. Lubelska 5
24-100 Puławy
tel. (81) 886-22-25
fax (81) 887-97-68
www.um.pulawy.pl

Urząd Gminy Janowiec
ul. Radomska 2
24-123 Janowiec
tel./fax (81) 881-58-00
www.janowiec.pl

Urząd Gminy Kurów
ul. Lubelska 35
24-170 Kurów
tel. (81) 881-11-51
fax (81) 881-10-71

Urząd Gminy Wąwolnica
ul. Lubelska 39
24-160 Wąwolnica
tel./fax (81) 882-50-01, 882-50-72
www.wawolnica.pl

Urząd Gminy Puławy
ul. Dęblińska 4
24-100 Puławy
tel. (81) 887-41-21
fax (81) 887-41-22
www.pulawy.gmina.pl

Urząd Miasta Kazimierz Dolny
ul. Senatorska 5
24-120 Kazimierz Dolny
tel. (81) 881-02-12
fax (81) 881-02-13
www.kazimierzdolny.bip.net.pl

Urząd Gminy Markuszów
ul. Króla Jana Sobieskiego 1
24-173 Markuszów
tel. (81) 881-80-72, 881-62-89
fax (81) 881-80-64
www.markuszow.pl

Urząd Gminy Żyrzyn
ul. Powstania Styczniowego 10
24-103 Żyrzyn
tel./fax (81) 881-42-26
www.zyrzyn.pl

Starostwo Powiatowe w Puławach
Al. Królewska 19, 24-100 Puławy
tel. (81) 886-11-00, fax (81) 886 -11-79
e-mail: starostwo@pulawy.powiat.pl
www.pulawy.powiat.pl

Wydano dzięki współfinansowaniu

Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie